

بررسی رابطه میان استفاده از تلفن همراه و تأثیر آن در پنهان کاری زوجین در خانواده (مطالعه موردی کارکنان متأهل جهاد دانشگاهی بابل و جهاد کشاورزی ساری)

شهرام ملانیا جلودار^۱

استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور

مطالعات جامعه‌شناختی

(علمی - پژوهشی)

دوره ۲۸، شماره دو: ۳۶۴-۳۴۱

شاپا ۲۸۰۹-۱۰۱۰

نمایه در *ISC*

پذیرش ۱۴۰۰/۱۰/۲۰

دریافت ۱۳۹۹/۱۰/۸

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین استفاده از تکنولوژی تلفن همراه و پنهان کاری زوجین در متأهلان جهاد دانشگاهی بابل و جهاد کشاورزی ساری انجام شده است. چارچوب نظری مورد استفاده این پژوهش نظریات جورج زیمل در مورد پنهان کاری، تغییر ارزش‌ها، نگرش‌ها-هنجارها و وسایل ارتباط جمعی (آنتونی گیدنز و گسر) است. این پژوهش مطالعه‌ای توصیفی-تحلیلی از نوع مقطعی است. مطالعه به صورت پیمایشی انجام شده است و جامعه آماری تحقیق را ۶۷۰ نفر از متأهلان جهاد دانشگاهی بابل و جهاد کشاورزی ساری تشکیل می‌دهند که بر اساس فرمول کوکران ۳۰۰ نفر از ایشان به عنوان نمونه مشخص و با نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب و مطالعه شدند. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته است. پایایی تحقیق مطلوب است (بالای ۰٫۷) و داده‌ها با نرم‌افزار اسپاس‌اس و مدل‌سازی تحلیل مسیر انجام شده است. یافته‌های تحقیق نشان دادند که بین استفاده از امکانات تلفن همراه، اعتماد بین زوجین، فردگرایی، شک و تردید در خانواده و تأثیر منفی تلفن همراه بر روابط زوجین با پنهان کاری زوجین رابطه معناداری وجود دارد. نتایج یافته‌های مدل رگرسیونی نشان داد که متغیرهای استفاده از امکانات تلفن همراه و تأثیر منفی استفاده از تلفن همراه در روابط زوجین به ترتیب بیشترین تأثیر را بر پنهان کاری زوجین داشتند. متغیرهای مستقل دوگانه توانسته‌اند ۶۰ درصد از تغییرات مربوط به متغیر وابسته این تحقیق را تبیین نمایند. **واژگان کلیدی:** پنهان کاری زوجین، استفاده از امکانات تلفن همراه، فردگرایی، اعتماد در روابط زوجین، تأثیر منفی تلفن همراه در روابط زوجین.

^۱ پست الکترونیکی نویسنده رابط، smollania@pnu.ac.ir

مقدمه و بیان مسئله

تلفن همراه یکی از فن‌آوری‌هایی است که رشد فراگیری در عرصه‌های مختلف داشته است. بنابراین، این فن‌آوری کارکردهای گوناگونی نیز در جامعه یافته و پیامدهای مختلفی بر جای گذاشته است. مهمترین کارکرد تلفن‌های همراه در ابتدای ورود به جامعه، ارتباطات بین‌فردی بود اما با پیشرفت تلفن‌های همراه و امکان استفاده از اینترنت با این فن‌آوری، قابلیت‌های جدیدی ایجاد شد که موجب تأثیرگذاری به‌مراتب بالاتر این فن‌آوری در جامعه و مناسبات اجتماعی شده است.

به موازات افزایش میزان استفاده از اینترنت و موبایل در سطح جهان، تهدیدها و خطرات ناشی از «جرائم رایانه‌ای و مخابراتی» نیز افزایش می‌یابد (موسوی، ۱۳۸۹: ۱۹۶). احساس اطمینان یا نقطه‌مقابل آن، یعنی مشکوک به نظر رسیدن، از جمله خصوصیات ابرازی و بیرونی افراد است که به اعتقاد زتومکا سومین شکل از نشانه‌هایی است که برای برآوردن اعتماد دیگران مورد استفاده قرار می‌گیرد: قیافه فرد، نحوه سخن‌گفتن، لهجه، تمایل به لبخند زدن، مدل مو، لباس، آرایش و زینت‌آلات، فرهنگ، تمدن و عادات در رفتار از علائم آن است. اینکه زوجین هنگام استفاده از تلفن همراه و مکالمه با مخاطب خود، چنان رفتار کنند که نمایانگر خصوصیات موردپسند همسرشان باشد در آنان ایجاد اعتماد می‌کند و در غیر این صورت زایل‌کننده اعتماد خواهد بود (موسوی و موسوی، ۱۳۹۲: ۳۶). تلفن همراه به عنوان یک وسیله ارتباطی بر کاربران خود اثر قابل پیش‌بینی خواهد داشت یا به عبارتی هر فن‌آوری بر زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها تأثیرگذار است ولی آنچه مهم است و اصولاً کارشناسان از آن غافلند آن دسته از تأثیراتی است که غیرقابل پیش‌بینی، پنهان و منفی هستند و لازم است تا به این بخش توجه بیشتری شود. چه بسا که اثر فن‌آوری پدیده‌ای نو مانند تلفن‌همراه در جوامع در حال توسعه بیشتر از جوامع صنعتی است.

برخلاف جهان صنعتی که وسایل جدید ارتباط جمعی خود را پدید آورده و در بطن جامعه خود شاهد بسط آرام و مداوم آنها بوده است، جهان سوم در برابر هجوم این وسایل از خارج، آن هم یکباره و در برهه‌ای کوتاه از زمان قرار دارد (ژان کازنو، ۱۳۸۴: ۳۴۲).

در گذشته خانواده‌ها به نحو رقابت‌ناپذیری بیشترین تأثیر را در جامعه‌پذیری فرد داشته‌اند اما امروز جامعه‌شناسی، رسانه‌ها را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل جامعه‌پذیری می‌داند. در حال حاضر رسانه‌ها بخش قابل‌توجهی از قدرت تأثیرگذاری بر بخش‌های جامعه را به دست گرفته‌اند، به طوری که می‌توان گفت قدرت تأثیرگذاری رسانه‌ها بر جامعه‌پذیری رسمی و غیررسمی روزبه‌روز بیشتر می‌شود. تلفن همراه یکی از این رسانه‌هاست که چندوجهی نیز هست؛ یعنی علاوه بر کارکردهای ارتباطی‌ای که در جامعه به عهده دارد، اثرات متعدد دیگری نیز بر اعضای جامعه به جای می‌گذارد. نهاد خانواده به‌خصوص از تأثیرات مثبت و منفی این فن‌آوری جدید به دور نبوده و نخواهد بود. در نتیجه، شناسایی قدرت بالقوه و بالفعل فن‌آوری تلفن همراه و سازوکار تأثیرات متعدد این پدیده روبرشد بر نهاد خانواده و روابط درون آن از اهمیت وافری برخوردار است. در نتیجه شناسایی قدرت بالقوه و بالفعل فناوری تلفن همراه و مکانیسم تأثیرات متعدد این پدیده رو به رشد بر نهاد خانواده و روابط درون آن از اهمیت وافری برخوردار است. از آنجایی که مطالعات تخصصی محقق در خصوص خانواده و آسیب‌های خانوادگی می‌باشد، و همچنین مراجعات متعدد زوجین دارای مشکل به محقق برای مشاوره خانوادگی و به‌وجودآمدن مسائل جدایی، درگیری و طلاق عاطفی میان زوجین، این سؤال را به صورت ضمنی در ذهن پژوهشگر به‌وجود آورد که وجود تلفن همراه چه تأثیر ابزاری در این آسیب‌ها دارد؟ در این پژوهش محقق به‌دنبال پاسخ به پرسش‌های زیر می‌باشد.

پرسش‌های پژوهش

در این پژوهش محقق به دنبال پاسخ این پرسش‌هاست:

- چه رابطه‌ای میان استفاده از تلفن همراه و پنهان‌کاری زوجین در خانواده کارکنان جامعه آماری تحقیق وجود دارد؟
- آیا امکانات متعدد تلفن‌همراه تأثیری بر پنهان‌کاری زوجین نمونه آماری تحقیق دارد؟
- آیا با به‌وجودآمدن متغیر شک و تردید در روابط زوجین، می‌توان تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر پنهان‌کاری زوجین نمونه آماری تحقیق مشاهده نمود؟

پیشینه تحقیق

موسوی و موسوی (۱۳۹۲) در مطالعه خود درباره تأثیر تلفن همراه بر اعتماد زناشویی، اعتماد متقابل زوجین را مشتمل بر سه مؤلفه صداقت، تعهد و پذیرش دانستند. یافته‌های مطالعه آنها در بررسی اعتماد در بین زوجین شیرازی و ارتباط آن با تلفن همراه نشان می‌دهد اعتماد به همسر در بین دو گروه مرد و زن پاسخگویان از سطح خوبی برخوردار بوده است. یافته‌های تحلیلی این مطالعه، عدم ارتباط بین نوع و سابقه استفاده از تلفن همراه با اعتماد زناشویی و در مقابل ارتباط معنادار بین گسترده، میزان و فضای استفاده از تلفن همراه با اعتماد را نشان می‌دهد. در واقع این که زوجین روزانه چه میزان از وقت خود را به ارتباطات تلفن همراه اختصاص می‌دهند (وجود رابطه معکوس)، تنوع افرادی که زوجین از طریق تلفن همراه با آنان ارتباط برقرار می‌کنند و چگونگی فضای حاکم بر ارتباطات تلفن همراهی آنان، بر میزان اعتماد همسرانشان به ایشان تأثیر می‌گذارد. نتایج تحقیق همچنین مشخص می‌کند اگر در خانواده اعتماد وجود داشته باشد تلفن همراه این اعتماد موجود را نه تنها آسیب نمی‌زند بلکه آن را تقویت نیز خواهد کرد و بالعکس.

منطقی، موسوی و عباسی قرایی در سال ۱۳۹۱، در پژوهشی مقدماتی با عنوان «بررسی شکل‌گیری هویت غیررسمی در فضای مجازی» می‌نویسند: پس از تهیه پرسشنامه لازم برای بررسی کاربری کاربران از جلوه‌های پنهان‌کاری در استفاده از تلفن همراه و اینترنت، این پرسشنامه در سطح ۵۱ نفر از دانشجویان دختر و پسر توزیع گردید و از آنان درخواست شد تا اولاً مشخص کنند، آیا آنان دارای سیم‌کارت دوم و بیشتر، رم جانبی و فایل‌های پنهان هستند یا خیر؛ دوم آیا آنان تصاویر پردازشگر تلفن همراه خود را در موقعیت‌های مختلف تغییر می‌دهند یا نه، و سوم، تا چه میزان اولیا، خواهر، برادر، دوستان و افراد خاص اجازه دارند از مجموعه پیامک‌ها، تصاویر گالری عکس و کلیپ‌های آنان بازدید داشته باشند. از مجموع دانشجویان پاسخ‌دهنده، ۳۲٪ دارای سیم‌کارت دوم و بیشتر، ۶۴٪ دارای رم جانبی و ۲۰٪ دارای فایل‌های پنهان روی گوشی خودشان بودند. دلایل مطرح‌شده از سوی جمعیت موردبررسی در زمینه برخورداری از سیم‌کارت دوم، عمدتاً به مواردی مانند: پنهان‌کاری از

خانواده، پنهان‌کاری از دوست دختر/پسر دوم، ایجاد مزاحمت برای دیگران، مردم‌آزاری و مانند آن مربوط می‌شد (منطقی و دین‌پرور، ۱۳۹۱-۱۲).

گزارش جسلی نوئل (۲۰۱۱) در مجله بین‌المللی «ازدواج و خانواده» حکایت از افزایش اختلالات ناشی از تداخل زندگی شغلی و خانوادگی و از میان رفتن مرز آن دو در بین استفاده کنندگان دایمی تلفن همراه دارد. همچنین در نظرسنجی عمومی در عربستان (۲۰۰۷) با عنوان «تأثیرات رسانه‌ها بر افزایش نرخ طلاق» ۴۸ درصد از پاسخگویان نقش موبایل را در افزایش نرخ طلاق بسیار قابل توجه دانسته‌اند. در موردی دیگر، به گزارش روزنامه‌ای زامبیایی (باتیستا، ۲۰۱۱: ۱) قضات نظر منفی و نامناسبی درباره تلفن همراه و نگرش به آن به‌عنوان وسیله تخریب زندگی زناشویی و وسیله ارتباط زن یا شوهر با افراد بیگانه داشته‌اند (به نقل از موسوی و موسوی، ۱۳۹۲).

محققان و کارشناسان معتقدند تلفن همراه بر هویت اعضای خانواده، روابط خانوادگی، تعارضات زناشویی، مسائل اقتصادی خانواده و ... تأثیر می‌گذارد. برخی با نگاهی خوش‌بینانه بر ظرفیت تلفن همراه در افزایش فعالیت‌های مشترک افراد خانواده و حفظ ارتباطات اجتماعی - عاطفی آنان تأکید می‌کنند (فورچونیتی^۱: ۲۰۰۱؛ لینگ^۲: ۲۰۰۴؛ گسر^۳: ۲۰۰۴). اما گروهی دیگر نگران اثرات منفی این رسانه بر نهاد خانواده‌اند. آنها فکر می‌کنند موبایل ممکن است با فراهم کردن زمینه برای گسترش ارتباطات خارج از کنترل خانواده، ایجاد سوءظن و بدگمانی زوجین نسبت به یکدیگر، افزایش بی‌توجهی به قول و قرارها و تعهدات خانوادگی، تداخل زندگی شغلی و زندگی خصوصی و ... زمینه را برای کاهش روابط و سست شدن اعتماد متقابل میان اعضای خانواده، به ویژه زوجین، فراهم نماید (موسوی و موسوی، ۱۳۹۲: ۳۳).

چارچوب نظری

در این پژوهش چارچوب نظری‌ای که فرضیات تحقیق از آن استخراج می‌گردد چارچوبی است مرکب از دیدگاه‌های گوناگونی که ذیلاً به شرحی مختصر از آنها بسنده می‌کنیم:

1 Batista
2 Fortunati
3 Ling
4 Geser

دیدگاه جورج زیمل^۱ در مورد پنهان‌کاری

یکی از صورت‌های اجتماعی (فُرم) که زیمل آن را بررسی کرده است رازداری است. فرد رازدار با رازداری خود نزدیکی‌اش با صاحب راز را حفظ می‌کند و از منافع این کار خود بهره‌مند می‌گردد.

راز واقعی است که فرد یا افرادی آن را از دیگران پنهان نگه می‌دارند. این کار می‌تواند هم با شیوه‌ای مثبت انجام شود و هم با شیوه‌ای منفی. از نظر زیمل، پنهان‌کاری یکی از مهمترین دستاوردهای بشر است. پنهان‌کاری نشان‌دهنده گذار انسان از مرحله کودکی است که در آن هر دریافتی بلافاصله بیان می‌شود و هر تعهدی در معرض دید همگان قرار دارد. راز مبین امکان وجود جهانی در کنار جهان آشکار است؛ جهانی پنهان که تأثیراتی تعیین‌کننده بر جهان آشکار دارد (ادیبی سده و رشیدی، ۱۳۸۹: ۶۶).

پنهان‌کاری با تعداد افراد گروه نیز رابطه دارد. در گروه‌های کوچک به‌علت نزدیکی افراد به یکدیگر حفظ رازها دشوارتر است تا در گروه‌های بزرگ‌تر. در گروه‌های بزرگ‌تر، تعداد رازها بیشتر می‌شود و به دلیل خصیصه‌های گوناگون اعضای گروه، نیاز بیشتری به آنها وجود دارد (دیلینی^۲، ۱۳۸۸: ۱۸۴).

وجود پنهان‌کاری بین دو نفر یا دو گروه، و اندازه آن، مسئله‌ای است که تمام ارتباط آنان را تعریف می‌کند. حتی در مواردی که یکی از طرفین از وجود راز بی‌اطلاع است، رفتار طرفی که آن را مخفی نگه داشته است، و متعاقباً کل رابطه آن دو، تغییر می‌کند. در واقع راز تنش را به وجود می‌آورد که به محض افشای آن از میان می‌رود. راز را احتمال و وسوسه خیانت احاطه می‌کند، خطر بیرونی مبنی بر پی‌بردن دیگران به راز، با خطر درونی مبنی بر لو دادن خود درآمیخته است. استفاده از مفهوم هندسه اجتماعی در مورد پنهان‌کاری آسان است. در مورد عنصر فاصله، از افراد غریبه انتظار داریم اطلاعاتی را از ما پنهان نگه دارند، اما اگر دوستی صمیمی با ما چنین کند احساسات ما جریحه‌دار می‌شود و رنجیده خاطر می‌شویم. از همین رو، پذیرش دروغ‌گویی افرادی که از ما دورترند، برایمان راحت‌تر است. دروغ عاشق به معشوق، خردکننده‌تر است تا دروغ هنرپیشه یا سیاستمدار (ادیبی سده و رشیدی، ۱۳۸۹: ۶۷).

1 Simmel

2 Dillaini

برای آنکه افراد بتوانند با یکدیگر کنش متقابل داشته باشند، این واقعیت اجتناب ناپذیر است که باید حداقلی از اطلاعات را درباره یکدیگر داشته باشند. این موضوع در کنش متقابل با دوستان، خانواده، همکاران و افرادی که با آنان نسبتی نداریم، صادق است. ما در درازمدت می‌کوشیم برخی افراد را بهتر بشناسیم. اما شناخت ما از آنان هیچ‌گاه کامل نمی‌شود. با این حال، این اطلاعات محدود به برداشتی کلی از سایر افراد را در ذهنیتی که افراد نسبت به یکدیگر دارند (پنداشت‌ها)، می‌توان دید؛ تصویرهایی که مبتنی بر روابط متقابل برقرار شده میان آنان است. در همه جنبه‌های زندگی، آنچه درباره دیگران درمی‌یابیم، نه تنها حقایق محض نیستند، بلکه تشخیص‌هایی نیمه درست، آمیخته‌ای از حقیقت و کذب، یا حتی تشخیص‌هایی یکسره کاذب هستند (همان: ۶۶).

تغییر ارزش‌ها و نگرش‌ها-هنجارها

انسان در زندگی شخصی و اجتماعی خود، همواره از ارزش‌ها و هنجارهایی ثابت پیروی نمی‌کند، بلکه این امر نیز مانند بسیاری امور دیگر در معرض تغییر و تحول است. گذشت زمان و یا حتی تغییر مکان و شرایط خاص اجتماعی از جمله عوامل تغییر ارزش‌ها و نگرش‌ها است. ما در زندگی ارزش‌هایی داریم که شاید بعدها جاذبه خود را از دست بدهند. عمده‌ترین عامل تغییر ارزش‌ها و نگرش‌ها «ارتباطات» است. نقش وسایل ارتباطی در تغییر نگرش‌ها و ارزش‌ها و تزریق هنجارها بسیار مؤثر است.

علت این مسئله را باید در ویژگی‌های جوامع شهری جست‌وجو کرد. یکی از خصوصیات جوامع شهری تغییرات سریع اجتماعی و فرهنگی این جوامع است (فرجاد، ۱۳۷۷: ۱۶۱). به نظر زیمل، روند تاریخ جدید، آزادی فزاینده فرد را از بندهای وابستگی شدید اجتماعی و شخصی نشان می‌دهد، ضمن آنکه فراورده‌های فرهنگی ساخته انسان، بیش از پیش بر انسان چیرگی می‌یابند (کوزر^۱، ۱۳۸۷: ۲۶۳).

سستی روابط اجتماعی در جامعه صنعتی

بسیاری را عقیده بر این است که جامعه جدید صنعتی از نظر ساختاری طلاق‌زاست. در چنین جامعه‌ای تحرک جغرافیایی به اوج خود می‌رسد، ثبات روابط رو به کاستی می‌گذارد و ارتباطات

انسانی آسیب‌پذیر می‌شود؛ بنابراین، صنعت جدید فی‌نفسه موجب سستی خانواده می‌شود (ساروخانی، ۱۳۷۰: ۵۲).

وسایل ارتباط جمعی

آنتونی گیدنز^۱ «ورود سرزده رویدادهای دوردست به دنیای ذهنی و فکری مردم» را مقوله مهم عصر جدید می‌داند که عمدتاً از طریق رسانه‌های جمعی و شبکه‌های ارتباطی سامان می‌گیرد (گیدنز، ۱۳۹۳: ۴۹)؛ لذا رسانه‌های جمعی در عصر مدرن کارکرد دوگانه دارند: عرضه دانش‌های جدید و نیز ارزش‌آفرینی (آزاد ارمکی و کمالی، ۱۳۸۳: ۱۱۳). گیدنز متأثر از اریکسون، ریشه اعتماد را در وثوق و اطمینان به اشخاص صالح و معتبر می‌داند که معمولاً از نخستین تجربیات کودک حاصل شده است (گیدنز، ۱۳۹۳: ۶۴).

جامعه‌شناسان یکی از عوامل اجتماعی‌شدن و جامعه‌پذیری را رسانه‌های همگانی می‌دانند (گیدنز، ۱۳۹۲: ۸۷). تحت تأثیر این رسانه‌هاست که عقاید و افکار عمومی شکل می‌گیرد و مخاطب اصلی و طرفداران فراوان آنها جوانان هستند. به طور کلی، «امروزه جامعه‌ای که کاملاً از تأثیر رسانه‌های همگانی برکنار مانده باشد، حتی در میان فرهنگ‌های سستی، بسیار محدود است» (همان: ۸۸).

بنابراین، کمتر پدیده اجتماعی و جنبه زندگی انسانی را می‌توان یافت که تحت تأثیر مثبت یا منفی وسایل ارتباط جمعی و رسانه‌ها قرار نگرفته باشد. «بدآموزی‌های وسایل ارتباط جمعی یکی از علل ازهم‌پاشیدگی خانواده‌های جوان است که تحت تأثیر فیلم‌های مخرب ویدیویی و تلویزیونی قرار دارند» (کی‌نیا، ۱۳۷۳: ۳۵۵).

یکی از عملکردهای منفی این وسایل ازدیاد عطش نوحواهی و تجددطلبی است به طوری که از همین ناحیه ضربه‌های فراوانی بر خانواده وارد می‌آید. علاوه‌براین، فشارهای روحی و هیجانات فرد که از تماشای این فیلم‌ها ناشی می‌شوند، عقده‌هایی را شکل می‌دهند که لاجرم اثر خود را بر خانه و خانواده تحمیل خواهد کرد. سرانجام اینکه رسانه‌های همگانی یکی از علل نابسامانی خانواده در عصر جدید است و تحت تأثیر عمیق رسانه‌هاست که ارزش‌ها تغییر می‌کند و تغییر ارزش‌ها یکی از زمینه‌های اجتماعی طلاق است. کارکرد منفی رسانه‌های همگانی در متزلزل کردن

بنیاد خانواده امری است انکارناشدنی. برخی از جامعه‌شناسان بر این باورند که جهان مجازی و پروژه SL (زندگی دوم^۱)، به علت ماهیت دوگانه و تناقض‌آمیز خود می‌تواند در عصر جدید به‌عنوان یکی از منابع سردرگمی و ابهام در جامعه انسانی محسوب شود (گسر^۲، ۲۰۰۷: ۲۰).

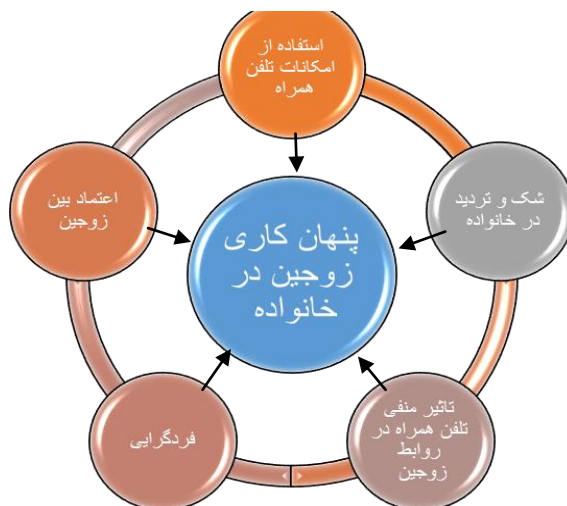
به اعتقاد گسر تلفن همراه ساختارها و فرایندهای ارتباطی موجود در داخل سازمان‌های رسمی و خانواده‌ها را به چالش می‌کشد؛ با رواج تلفن همراه و استفاده از آن، نوعی تمرکززدایی در ارتباطات درون سازمان‌ها و خانواده رشد و توسعه می‌یابد و موجب افزایش ارتباطات افقی در بین کارمندان و نیز اعضای خانواده‌ها می‌شود. تلفن همراه با تمرکززدایی و تضعیف اقتدار والدین و همسر در خانواده، باعث تسهیل روابط بیرونی می‌شود و با داشتن قابلیت‌هایی چون پیام کوتاه و ... می‌تواند گستره و تنوع افرادی را که فرد با آن‌ها تماس می‌گیرد، افزایش دهد؛ یعنی امکان روابط خارج از خانواده و دور از چشم والدین و همسر را آسان نماید، آتش سوءظن، بدگمانی، شک و تردید را میان زوجین شعله‌ور کند و صداقت بین آن دو را کاهش دهد. این روند در درازمدت وجهه یا اعتبار همسر را مخدوش می‌سازد، آن هم وجهه‌ای که به اعتقاد پیتر زتومکا^۳ از منابع اصلی اعتماد است (موسوی و موسوی، ۱۳۹۲: ۳۵). از دیدگاه گسر تلفن همراه بسته به زمان، مکان و نحوه استفاده می‌تواند زمینه سستی تعهدات خانوادگی را فراهم کند؛ روندی که سرانجام آن کاهش تفاهم و درک متقابل، بی‌اعتنایی و عدم‌ارضای خواسته‌ها و انتظارات همسر، پیش‌بینی‌ناپذیری و در نتیجه سردی روابط و بی‌اعتمادی میان همسران خواهد بود (گسر، ۲۰۰۴: ۲۰).

در مجموع، در این تحقیق با ترکیب نظریه‌های زیمل درباره تغییر ارزش‌ها و نگرش‌ها-هنجارها و نظریه وسایل ارتباط جمعی آنتونی گیدنز و گسر، رابطه میان استفاده از تلفن همراه و تأثیر آن در پنهان کاری زوجین در خانواده (متغیر وابسته پژوهش) بر اساس پنج مؤلفه بررسی شده است: (۱) استفاده از امکانات تلفن همراه، (۲) اعتماد بین زوجین، (۳) فردگرایی، (۴) تأثیر منفی استفاده از تلفن همراه در روابط زوجین و (۵) شک و تردید در خانواده. این پنج مؤلفه به صورت مدل تحلیلی در نمودار شماره (۱) نشان داده شده‌اند.

1 Second life

2 Geser

3 Sztompka peter

نمودار (۱) مدل مفهومی تحقیق مبنی بر رابطه میان استفاده از تلفن همراه و تأثیر آن در پنهان کاری زوجین در خانواده

با توجه به سؤال اصلی پژوهش و با استفاده از چارچوب و مدل نظری تحقیق، فرضیه‌های

زیر صورت‌بندی شده‌اند:

- بین استفاده از امکانات تلفن همراه و پنهان‌کاری زوجین در جامعه مورد مطالعه رابطه معنی داری وجود دارد.
- بین فردگرایی و پنهان‌کاری زوجین در جامعه مورد مطالعه رابطه معنی داری وجود دارد.
- بین اعتماد بین زوجین و پنهان‌کاری آنها در جامعه مورد مطالعه رابطه معنی داری وجود دارد.
- بین تأثیر منفی استفاده از تلفن همراه در روابط زوجین و پنهان‌کاری آنها در جامعه مورد مطالعه رابطه معنی داری وجود دارد.
- بین شک و تردید در خانواده و پنهان‌کاری زوجین در جامعه مورد مطالعه رابطه معنی داری وجود دارد.

روش پژوهش

روش این تحقیق پیمایشی و از نوع توصیفی و تبیینی است. تحقیق پیمایشی نیز با انتخاب و مطالعه نمونه‌های منتخب از جامعه کلی به بررسی میزان شیوع، توزیع و روابط متقابل متغیرهای فردی و اجتماعی می‌پردازد (کرلینجر^۱، ۱۳۹۳: ۶۵). با توجه به اینکه موضوع تحقیق حاضر «تحلیل رابطه‌ی میان تلفن همراه و تأثیر آن در پنهان کاری زوجین در خانواده» می‌تواند از روش پژوهش کمی بر اساس فن پیمایش استفاده نمود؛ برای انجام تحقیق حاضر ویژگی‌های جامعه آماری مدنظر بوده و هدف، تبیین و تشریح وضعیت موجود در جامعه آماری و مهم‌تر از آن شناسایی رابطه‌ی علی بین رویدادهای تحقیق می‌باشد. جامعه آماری تحقیق حاضر از اعضای کل کارمندان دو سازمان جهاد دانشگاهی و جهاد کشاورزی شهر بابل و ساری (که حدوداً ۶۷۰ نفر) بود.

جامعه و نمونه آماری تحقیق

جامعه آماری پژوهش را کل کارکنان (جهاد دانشگاهی بابل، ۴۴۰ متأهل و جهاد کشاورزی ساری، ۲۳۰ متأهل) تشکیل می‌دهند که در سال ۱۳۹۷ حدود ۶۷۰ نفر بودند. از طریق نمونه گیری تصادفی ۲۴۴ نفر انتخاب شدند و برای بالابردن روایی تحقیق و نظر به میزان همکاری احتمالی پاسخگویان، ۳۰۰ نفر برای جمع‌آوری اطلاعات انتخاب شدند و گردآوری اطلاعات صورت گرفت. واحد تحلیل این تحقیق فرد است که برای بررسی پنهان کاری بین زوجین در میان جمعیت متأهلین دارای همسر جامعه مورد بررسی به ایشان مراجعه شده است.

$$n = \frac{X^2 NP(1-P)}{d^2(N-1) + X^2 P(1-P)}$$

$$= \frac{(3.84) \times (670) \times (0.5) \times (1-0.5)}{(0.0025) \times (670) + (3.84) \times (0.5)(0.5)}$$

$$= \frac{643}{2.635} = 244$$

تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

(الف) متغیر وابسته (پنهان کاری زوجین در جامعه): مخفی نگه داشتن یک سری از اطلاعات و رفتارها از همسر به این دلیل که از برخی حد و حدود منطقی و عرفی خارج است و دانستن همسر گاهی موجب به وجود آمدن اختلافات و درگیری‌های خانوادگی می‌شود.

تعریف عملیاتی: ابعاد این سازه در شش گویه پنج گزینه‌ای درباره «پنهان‌کاری در بین زوجین»، «شک و سوءظن همسران»، «بی‌توجهی همسران»، «بی‌اعتمادی زوجین نسبت به همدیگر»، «مشاجره لفظی مبنی بر رفتارهای پنهانی در بین همسران» و «مخفی‌کاری هزینه‌های خارج از منزل» استفاده شد.

(ب) اعتماد بین زوجین: گیدنز مفهوم اعتماد را با تعریفی که از فرهنگ آکسفورد انگلیسی به عاریت گرفته است، اطمینان یا اتکا به نوعی کیفیت، یا صفت یا اطمینان به حقیقت عبارت یا گفته‌ای توصیف می‌کند. به اعتقاد وی مفهوم اطمینان و اتکا با هم مرتبط هستند (گیدنز، ۱۳۹۳: ۳۷).

تعریف عملیاتی: برای سنجش مؤلفه اعتماد بین زوجین از شش گویه «داشتن اعتماد به همسر در استفاده از تلفن همراه»، «اتفاقی پیش آمده باشد که فرد احساس کند همسرش به او اعتماد ندارد»، «میزان اعتماد به قول و گفته‌های همسر»، «اعتقاد به تعهد و پایبندی همسر»، «قبول داشتن رفتارهای همسر» و «عدم شک و تردید به همسر» استفاده شد.

(ج) فردگرایی: از نظر الیوت و لمرت^۱ فردگرایی نوعی فاصله‌گیری از توده‌ها یا رفتار توده‌ای است. عوامل ساختاری مثل توسعه انتخاب‌های فردی، از بین رفتن حوزه استقلال بومی، وصل شدن به جهان‌ها و فرهنگ‌های متکثر، جامعه یکپارچه قدیم را که با نظام هنجاری جمعی فهمیده می‌شد، به تکثر فردی با پیوندهای حرفه‌ای، دوستی و خانوادگی تبدیل کرده است که برای درک آن باید فرد را کانون توجه قرار داد (الیوت و لمرت، ۲۰۰۶: ۱۰). گیدنز، فردگرایی جدید را محصول جهانی شدن و در واقع تحولات ناشی از صنعت ارتباطات می‌داند. از نظر او «فردگرایی» در دوره جدید در مقایسه با کل گذشته تاریخ، ابزارمندتر شده است (گیدنز، ۲۰۰۱: ۶۱).

تعریف عملیاتی: ابعاد این سازه در شش گویه پنج گزینه‌ای درباره «تلفن همراه آزادی فردی را بیشتر کرده است»، «تلفن همراه شبکه‌های دوستی افراد را بیشتر نموده است»، «تلفن همراه ارتباط نادرست با جنس مخالف را راحت کرده است»، «اعتقاد به شخصی و خصوصی بودن تلفن همراه»، «اعتقاد به لذت‌بردن بیشتر افراد از تنهایی خود»، «اعتقاد به اینکه تلفن همراه باعث شده است تا کمتر بتوان از کار دیگران سر درآورد» استفاده شد. در مجموع، فردگرایی به اختیار و آزادی و انتخاب زوجین در استفاده از تلفن همراه اطلاق می‌شود.

(د) استفاده از امکانات تلفن همراه: تلفن همراه به مثابه عصاره فن آوری های امروز امکانات مختلفی دارد؛ امکاناتی مانند سرویس پیامک، سرویس چندرسانه ای، دریافت اطلاعات و اخبار، ضبط مکالمات، ضبط و پخش ام پی تری پلیر (MP3 player)، استفاده از برنامه های آموزشی، ساعت، تقویم، دریافت برنامه های تلویزیونی، انواع سرگرمی ها و بازی ها، پرداخت قبضه های بانکی، تجارت، اتصال به اینترنت، جست و جو در صفحات وب و نظایر آن ها از امکاناتی است که کاربران تلفن همراه می توانند از آن استفاده کنند (منطقی، ۱۳۸۹: ۹۶).

تعریف عملیاتی: برای سنجش مؤلفه استفاده از امکانات تلفن همراه از شش گویه «گذشتن پین کد (رمز تلفن همراه)»، «استفاده از پیام کوتاه»، «تغییر نام مخاطبان تلفن همراه»، «گذشتن زنگ مخصوص برای هر مخاطب»، «گذشتن صدای زنگ در حالت بی صدا» و «گذشتن صدای پیام کوتاه در حالت بی صدا» استفاده شد.

(ر) شک و تردید در خانواده: شک در لغت به معنی احساس عدم قطعیت و یا فقدان عقیده محکم تعریف می شود. شک و تردید مثل گام برداشتن در تاریکی است، زمانی که شما نمی توانید جلوی پای خود را ببینید، اطمینان ندارید که گام بعدی ای که برمی دارید درست است یا خیر؟ و در اینجاست که تردیدها شکل می گیرد.

تعریف عملیاتی: تأثیر این فن آوری بر شک و تردید زوجین نسبت به یکدیگر با استفاده از ده گویه درباره «اتفاق افتادن زمانی که به خاطر تلفن همراه به همسر شک ایجاد شود»، «اتفاق افتادن زمانی که به خاطر تلفن همراه همسرتان به شما شک کند»، «اتفاق افتادن زمانی که تلفن همراه بی موقع مانند صبح زود یا آخر شب زنگ بخورد»، «جواب ندادن به تلفن همراه جلوی همسر»، «مخفی نمودن برخی از پیامک ها به خاطر حساسیت همسر»، «ذخیره کردن برخی نام های جنس مخالف با نام دیگر به خاطر حساسیت همسر»، «در حالت بی صدا قراردادن صدای پیام کوتاه به خاطر حساسیت همسر»، «مخفی نمودن ارتباط تلفنی با کسی دیگر از همسر»، «اتفاق افتادن زمانی که این احساس پیش آید که به همسر در استفاده از تلفن همراه اعتماد نیست»، «تلفن مکرر یک شماره ناشناسی که همسرتان حساس شود» و «تلفن مکرر برای قرار مهمانی گذاشتن» مورد بررسی قرار گرفت.

(ز) تأثیر منفی استفاده از تلفن همراه در روابط زوجین: تلفن همراه می‌تواند تأثیرات منفی مانند فراهم کردن زمینه برای گسترش ارتباطات خارج از کنترل خانواده، ایجاد سوءظن و بدگمانی زوجین نسبت به یکدیگر، افزایش بی‌توجهی به قول‌وقرارها و تعهدات خانوادگی، تداخل زندگی شغلی و زندگی خصوصی و ... بر روابط زوجین داشته باشد (موسوی و موسوی، ۱۳۹۲: ۳۳).

تعریف عملیاتی: تأثیر منفی تلفن همراه بر روابط زوجین در محیط خانواده با استفاده از نُه گویه درباره «اعتقاد به به‌وجود آمدن سوءظن به‌وسیله تلفن همراه»، «رواج یافتن مخفی‌کاری در بین زوجین به‌وسیله تلفن همراه»، «اعتقاد به کاهش یافتن وفاداری به همسر به‌وسیله تلفن همراه»، «اعتقاد به راحت‌تر شدن دروغ‌گویی به همسر به وسیله تلفن همراه»، «اعتقاد به مخفی نگه‌داشتن روابط خود با دیگران از دید همسر به‌وسیله تلفن همراه»، «اعتقاد به اینکه به خاطر حساسیت همسر فرد اجازه دارد پیامک‌ها را از دید همسرش مخفی نگه دارد»، «کد رمزدار به تلفن همراهش بدهد»، «برخی از نام‌های جنس مخالف را با اسامی دیگری در تلفن همراهش ذخیره کند» و «توجه بیشتر به دیگران در مقایسه با خانواده و همسر» بررسی شد.

اعتبار یا روایی

برای محاسبه اعتبار پرسشنامه از روش اعتبار محتوایی (اعتبار صوری) استفاده شد. در این راستا از نظرات استادان گروه جامعه‌شناسی، مدیریت و روانشناسی دانشگاه پیام نور استان مازندران بهره گرفته شد و نظرات و ملاحظات ایشان اعمال شد.

جدول (۱) نتایج آزمون آلفای کرونباخ برای ابزار سنجش

متغیرها	تعداد گویه	قابلیت اعتماد	نتیجه
اعتماد بین زوجین	۶	۰/۹۲	تأیید
پنهان‌کاری زوجین در جامعه	۶	۰/۹۵	تأیید
استفاده از امکانات تلفن همراه	۶	۰/۹۵	تأیید
فردگرایی	۶	۰/۷۹	تأیید
شک و تردید در خانواده	۱۰	۰/۹۶	تأیید
تأثیر منفی تلفن همراه در روابط زوجین	۹	۰/۹۳	تأیید

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی

جدول ۲ توصیف‌کننده متغیرهای جنسیت، محل زندگی و تحصیلات پاسخگویان است. نتایج حاصل از داده‌های پژوهش حاضر نشان‌دهنده آن است که از کل پاسخگویان که ۳۰۰ نفر بودند، برحسب جنسیت پاسخگویان: ۱۸۱ نفر (۶۰/۳ درصد) مرد و ۱۱۹ نفر (۳۹/۷ درصد) زن، برحسب محل زندگی پاسخگویان: ۱۹۴ نفر (۶۴/۷ درصد) شهری و ۱۰۶ نفر (۳۵/۳ درصد) روستایی و برحسب میزان تحصیلات ۹۴ نفر (۳۱/۳ درصد) دیپلم، ۱۰۸ نفر (۳۶ درصد) کاردانی، ۷۳ نفر (۲۴/۳ درصد) کارشناسی و ۲۵ نفر (۸/۳ درصد) کارشناسی ارشد بودند.

جدول (۲) توزیع یک‌بعدی فراوانی و درصد فراوانی جنسیت، محل زندگی و تحصیلات

پاسخگویان

میزان تحصیلات				محل زندگی پاسخگویان		جنسیت پاسخگویان		متغیرها
کارشناسی ارشد	کارشناسی	کاردانی	دیپلم	روستایی	شهری	زن	مرد	گروه‌ها
۲۵	۷۳	۱۰۸	۹۴	۱۰۶	۱۹۴	۱۱۹	۱۸۱	فراوانی
۸,۳	۲۴,۳	۳۶	۳۱,۳	۳۵,۳	۶۴,۷	۳۹,۷	۶۰,۳	درصد فراوانی

جدول ۲ نشان‌دهنده بالاتر بودن نمای مردها، افراد شهری و مقطع کاردانی در میان پاسخگویان تحقیق است.

یافته‌های استنباطی

در این قسمت برای تحلیل رابطه و تأثیر بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته پژوهش از آزمون پیرسون، رگرسیون چندمتغیره و تحلیل مسیر استفاده شده است.

جدول (۳) نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای مستقل (استفاده از امکانات تلفن همراه، اعتماد بین زوجین، فردگرایی، تأثیر منفی استفاده از تلفن همراه در روابط زوجین و شک و تردید در خانواده) و متغیر وابسته (پنهان‌کاری زوجین در جامعه)

تعداد کل پاسخگویان	سطح معنی‌داری Sig	ضریب پیرسون	متغیر وابسته متغیرهای مستقل
۳۰۰	۰/۰۰۰	۰/۷۵	استفاده از امکانات تلفن همراه
۳۰۰	۰/۰۰۰	-۰/۴۷	اعتماد بین زوجین
۳۰۰	۰/۰۰۰	۰/۵۱	فردگرایی
۳۰۰	۰/۰۰۰	۰/۷۱	تأثیر منفی تلفن همراه در روابط زوجین
۳۰۰	۰/۰۰۰	۰/۴۹	شک و تردید در خانواده

جدول شماره ۳ روابط همبستگی متغیرهای مستقل (استفاده از امکانات تلفن همراه، اعتماد بین زوجین، فردگرایی، تأثیر منفی استفاده از تلفن همراه در روابط زوجین و شک و تردید در خانواده) را با متغیر وابسته تحقیق (پنهان‌کاری زوجین در جامعه) نشان می‌دهد که هر پنج متغیر مستقل فوق با سطح معنی‌داری قابل‌قبولی این رابطه‌ها را تأیید می‌نمایند.

جدول (۴) ضریب رگرسیون چندمتغیره برای متغیرهای مستقل واردشده در مدل رگرسیون

Collinearity statistics		Sig	t	ضرایب استاندارد	ضرایب غیراستاندارد		متغیرها
VIF	tolerance				Beta	Std.Error	
۲/۸۲۱	۰/۳۵۵	۰/۰۰۰	۸/۲۴۳	۰/۵۰۸	۰/۰۵۸	۰/۴۷۷	استفاده از امکانات تلفن همراه تأثیر منفی تلفن همراه در روابط زوجین
۲/۸۲۱	۰/۳۵۵	۰/۰۰۰	۴/۹۳۶	۰/۳۰۴	۰/۰۶۰	۰/۲۹۵	

جدول ۴ نشان می‌دهد متغیرهای مستقل، دارای ضریب حداقل تحمل (Tolerance) ۰,۳۳۵ هستند؛ به عبارت دیگر، مقادیر متغیرهای مستقل بیشتر از ۰/۱۰ هستند (۰/۳۵۵ و ۰/۳۵۵). مقادیر خیلی کوچک ضریب حداقل تحمل [Tolerance] نشان می‌دهد که یک متغیر چیز زیادی برای ارائه به تحلیل ندارد. پس هرچه مقدار تحمل متغیر بیشتر باشد، آن متغیر مناسب‌تر است (غیاثوند، ۱۳۹۰: ۱۹۰). این مسئله به وسیله مقدار VIF نیز در جدول ۴ مورد تأیید تکمیلی قرار گرفت که برای هر دو متغیر مستقل کمتر از ۱۰ است (۲/۸۲۱ و ۲/۸۲۱).

عامل تورم واریانس (Variance Inflation Factor) VIF: همبستگی بالای متغیرهای پیش‌بین با یکدیگر، خطای استاندارد ضرایب آنها را متورم می‌سازد؛ یعنی مقادیر آن متغیرها احتمالاً در جریان تکرار پژوهش نوسان خواهد داشت. پس مقادیر بزرگ (>10) از مواردی است که باید از آنها اجتناب شود (همان: ۱۹۰).

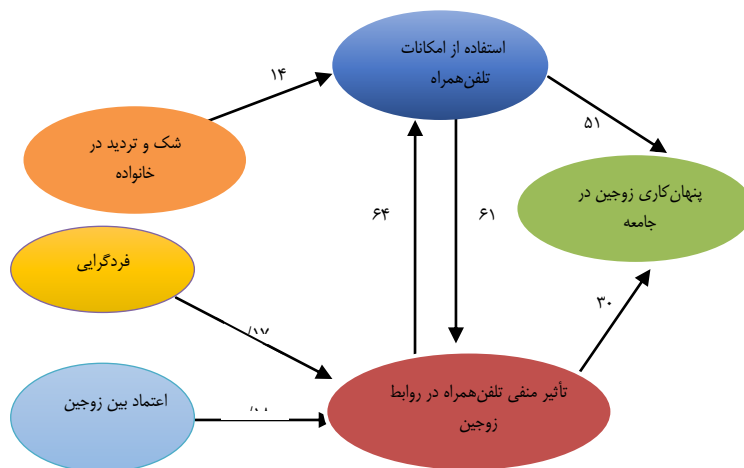
برای اجرای تحلیل مسیر و ترسیم نمودار مسیر ابتدا یک معادله رگرسیونی با متغیر وابسته «پنهان کاری زوجین در جامعه» با همه متغیرهای مستقل که در جدول ۵ آمده اجرا گردید. نتایج نشان می‌دهند که از ۵ متغیر متغیر مستقل، فقط ۲ متغیر مستقل با «پنهان کاری زوجین در جامعه» همبستگی خالص (با کنترل یا ثابت نگه داشتن متغیرهای دیگر مدل) و بی‌واسطه دارند: (۱) استفاده از امکانات تلفن همراه (با ضریب ۰/۵۱)؛ (۲) تأثیر منفی استفاده از موبایل در روابط زوجین (با ضریب ۰/۳۰).

از پنج متغیر مستقل، دو متغیر فوق در روش رگرسیون مهم‌تر تلقی شده و با متغیر (پنهان کاری زوجین در جامعه) همبستگی خالص بدون تأثیر عوامل و متغیرهای دیگر را نشان می‌دهند. به منظور رسیدن به مدل تحلیل مسیر، هر بار یکی از دو متغیر مستقل فوق را در جای متغیر وابسته قرار گرفت و تأثیر چهار متغیر دیگر را روی آن از طریق رگرسیون چندمتغیره به دست آمد و بتای مربوطه استخراج شد و در مسیر خودش قرار گرفت (جدول ۵) و نتایج بر اساس آن تنظیم شد.

جدول (۵) آماره‌های مربوط به سه بار اجرای رگرسیون که مدل تحلیل مسیر بر اساس نتایج آن تنظیم شده است.

F& (Sig)	Std. Error Of the Estimate	Adjusted R Square	R square	R	متغیرهای مستقل	متغیرهای وابسته
۲۲۲/۴۱۷ (۰/۰۰۰)	۵/۲۴۴	۰/۵۹۷	۰/۶۰	۰/۷۷	(۱) استفاده از امکانات تلفن همراه (۲) تأثیر منفی تلفن همراه در روابط زوجین	پنهان کاری زوجین در جامعه
۲۰۲/۸۸۲ (۰/۰۰۰)	۵/۰۶۱	۰/۶۶	۰/۶۷	۰/۸۲	(۱) شک و تردید در خانواده (۲) فردگرایی	استفاده از امکانات تلفن همراه
۲۲۲/۰۰۹ (۰/۰۰۰)	۰/۷۴۶	۰/۶۸	۰/۶۹	۰/۸۳	(۱) اعتماد بین زوجین (۲) فردگرایی	تأثیر منفی تلفن همراه در روابط زوجین

جدول ۵ نشان‌دهنده اجرای سه بار رگرسیون چندمتغیره است تا اینکه مدل تحلیل مسیر از روی آن ساخته شد. یکبار متغیر (پنهان‌کاری زوجین در جامعه) به‌عنوان متغیر وابسته تحقیق موردآزمون رگرسیون چندمتغیره قرار گرفت. بار دوم متغیر (استفاده از امکانات تلفن همراه) و بار سوم متغیر (تأثیر منفی استفاده از تلفن همراه در روابط زوجین) به‌عنوان متغیر تأثیرپذیر موردآزمون قرار گرفتند. ضرایب مسیر بر اساس این آزمون‌ها به دست آمد و در ضرایب مسیر نوشته شد.

نمودار (۲) تحلیل مسیر عوامل مؤثر بر پنهان‌کاری زوجین در جامعه (به همراه ضرایب مسیر)

نمودار ۲ روابط مستقیم (دو متغیر استفاده از امکانات تلفن همراه و تأثیر منفی تلفن همراه در روابط زوجین) و روابط غیرمستقیم (سه متغیر شک و تردید در خانواده، فردگرایی و اعتماد بین زوجین) را با متغیر وابسته تحقیق نشان می‌دهد. همان‌طور که در روابط فوق مشاهده می‌شود، دو متغیر استفاده از امکانات تلفن همراه و تأثیر منفی استفاده از تلفن همراه در روابط زوجین، علاوه بر داشتن رابطه مستقیم، رابطه غیرمستقیمی نیز با متغیر وابسته دارند که تحلیل آن در نتیجه‌گیری می‌آید. نمودار (مدل) فوق نشان می‌دهد که استفاده از امکانات تلفن همراه (با ضریب ۰/۵۱) و تأثیر منفی تلفن همراه در روابط زوجین (با ضریب ۰/۳۰) رابطه مستقیمی با متغیر وابسته دارند. از پنج متغیر مستقل، دو متغیر فوق در روش رگرسیون مهم‌تر تلقی می‌شوند و با متغیر (پنهان‌کاری زوجین) همبستگی خالص بدون تأثیر عوامل و متغیرهای دیگر را نشان

می‌دهند. به منظور رسیدن به مدل تحلیل مسیر، هر بار یکی از دو متغیر مستقل بالا در جای متغیر وابسته قرار گرفت و تأثیر چهار متغیر دیگر روی آن از طریق رگرسیون چندمتغیره به دست آمد و بتای مربوطه استخراج شد و در مسیر خودش قرار داده شد.

بحث و نتیجه‌گیری

اینکه اعضای خانواده یکسره سرشان در تلفن همراه باشد به طوری که از میزان توجه نمودن متناسب به دیگر اعضا کاسته بشود مورد قبول نیست، و همچنین زوجین ببینند که همسرشان سرشان فقط سرگرم تلفن همراهشان باشد خیلی مورد پسند نمی‌باشد. با توجه به این نکات به بررسی تجربی تأثیر مؤلفه‌های مورد نظر تلفن همراه بر پنهان کاری زوجین پرداخته می‌شود.

نتایج این پژوهش در خصوص رابطه معکوس اعتماد با پنهان کاری زوجین به عنوان یکی از شاخص‌های مهم جدایی و سردشدن روابط زوجین با تحقیق موسوی و موسوی (۱۳۹۲) همسو بود؛ آن‌ها نیز دریافتند که استفاده زیاد زوجین از تلفن همراه و اختصاص میزان زیاد وقت به آن با اعتماد رابطه معکوسی را نشان می‌دهد. البته با وجود اعتماد در خانواده، استفاده از تلفن همراه نه تنها آسیبی به روابط زوجین وارد نمی‌کند بلکه موجب تقویت رابطه زوجین نیز می‌شود. نتایج این پژوهش درباره استفاده از امکانات تلفن همراه و رابطه مستقیم و بسیار قوی‌اش با پنهان کاری زوجین با نتایج پژوهش منطقی، موسوی و عباسی قرایی (۱۳۹۱) همسو بود؛ آنها به این نتیجه رسیدند که بخش عمده‌ای از نمونه آماری تحقیق دچار پنهان کاری بودند که به استفاده تلفن همراه در ارتباطشان در روابط با خانواده و دوستان اشاره داشته است. نتایج این پژوهش در خصوص تأثیر منفی استفاده از تلفن همراه بر پنهان کاری زوجین به عنوان شاخصی تأثیرگذار بر جدایی و سردشدن روابط زوجین با نتیجه تحقیق باتیستا (۲۰۱۱) همداستان بود. وی به تأثیر ۴۸ درصدی نقش تلفن همراه در افزایش نرخ طلاق اشاره داشت.

ذیلاً به بررسی فرضیه‌های تحقیق می‌پردازیم. با توجه به اینکه سطح سنجش متغیر وابسته (پنهان کاری زوجین) و متغیرهای مستقل (استفاده از امکانات تلفن همراه، اعتماد بین زوجین، فردگرایی، تأثیر منفی استفاده از تلفن همراه در روابط زوجین و شک و تردید در خانواده) فاصله‌ای است، از آزمون پیرسون برای بررسی پنج فرضیه تحقیق استفاده شده است.

(۱) بین استفاده از امکانات تلفن همراه و پنهان‌کاری زوجین در جامعه مورد مطالعه رابطه معنی‌داری وجود دارد. سطح معنی‌داری آزمون ($\text{sig}=0/000$) کمتر از ($\text{sig}=0/01$) است. بنابراین، فرضیه تحقیق مبنی بر وجود رابطه معنادار بین دو متغیر استفاده از امکانات تلفن همراه و میزان پنهان‌کاری زوجین تأیید شده است. عدد ضریب همبستگی پیرسون برابر با $0/75$ است که حاکی از وجود رابطه مثبت و با سطح تأثیر بسیار قوی بین دو متغیر فوق است. بنابراین، با سطح معنی‌داری قابل‌قبولی نتیجه موجود در این پژوهش را می‌توان به جامعه آماری تعمیم داد (جدول ۳).

(۲) بین فردگرایی و پنهان‌کاری زوجین در جامعه مورد مطالعه رابطه معنی‌داری وجود دارد. با توجه به ضریب همبستگی بین دو متغیر مربوطه ($0/51$) و با سطح معنی‌داری قابل‌قبول ($\text{sig}=0/000$)، رابطه معنی‌داری بین فردگرایی و میزان پنهان‌کاری زوجین در جامعه مورد مطالعه وجود دارد و به عبارتی دیگر با افزایش فردگرایی در جامعه، میزان پنهان‌کاری زوجین در جامعه در حد متوسط به بالا افزایش می‌یابد (جدول ۳).

(۳) بین اعتماد میان زوجین و پنهان‌کاری آن‌ها در جامعه مورد مطالعه رابطه معنی‌داری وجود دارد. سطح معنی‌داری آزمون ($\text{sig}=0/000$) کمتر از ($\text{sig}=0/01$) است. بنابراین، فرضیه تحقیق مبنی بر وجود رابطه معنادار بین دو متغیر اعتماد میان زوجین و میزان پنهان‌کاری آن‌ها در جامعه تأیید شده است. عدد ضریب همبستگی پیرسون برابر با $-0/47$ است که حاکی از وجود رابطه معکوس و با سطح تأثیر متوسط بین دو متغیر فوق است (جدول ۳).

(۴) بین تأثیر منفی استفاده از تلفن همراه در روابط زوجین و پنهان‌کاری آن‌ها در جامعه مورد مطالعه رابطه معنی‌داری وجود دارد. ضریب همبستگی پیرسون برابر با $0/71$ است که حاکی از وجود رابطه مثبت بین دو متغیر تأثیر منفی استفاده از تلفن همراه در روابط زوجین و میزان پنهان‌کاری زوجین در جامعه است. به عبارت دیگر، با افزایش تأثیر منفی استفاده از تلفن همراه در روابط زوجین، میزان پنهان‌کاری زوجین در جامعه به میزان بسیار قوی افزایش می‌یابد. همچنین سطح معنی‌داری ($\text{sig}=0/000$) قابل‌قبول است (جدول ۳).

(۵) بین شک و تردید در خانواده و پنهان‌کاری زوجین در جامعه مورد مطالعه رابطه معنی‌داری وجود دارد. سطح معنی‌داری آزمون ($\text{sig}=0/000$) کمتر از ($\text{sig}=0/01$) است. بنابراین، فرضیه تحقیق مبنی بر وجود رابطه معنادار بین دو متغیر اعتماد اجتماعی و میزان پنهان‌کاری

زوجین در جامعه تأیید شده است. عدد ضریب همبستگی پیرسون برابر با ۰/۴۹ است که حاکی از وجود رابطه مثبت و با سطح تأثیر متوسط به بالا بین دو متغیر فوق است. بنابراین، نتیجه موجود در این پژوهش با سطح معنی‌داری قابل‌قبولی قابلیت تعمیم به جامعه آماری را دارد (جدول ۳).

در نهایت از بین این پنج متغیر مستقل، تأثیرگذاری دو متغیر استفاده از امکانات تلفن همراه و تأثیر منفی استفاده از تلفن همراه در روابط زوجین تأثیر بیشتر و مثبتی را در به‌وجود آمدن میزان پنهان‌کاری زوجین در جامعه دارند.

این پژوهش مدعی نیست تمام پنهان‌کاری‌ها در میان زوجین از طریق تلفن همراه ایجاد و انجام می‌شود یا استفاده از تلفن همراه منجر به پنهان‌کاری بین زوجین می‌شود، بلکه از آنجایی که غالباً همه افراد در جامعه از وسیله ارتباطی تلفن همراه کم‌وبیش استفاده می‌کنند و کمتر کسی را می‌توان یافت که تلفن همراه نداشته باشد، تلفن همراه تبدیل به یکی از وسایل ضروری ارتباطی شده است که می‌تواند یکی از شاخص‌هایی باشد که دیگر جوانب زندگی افراد از جمله روابط خانوادگی‌شان را نشان داده و بیانگر بخش مهمی از روابط زوجین باشد. نظر به این واقعیت، در این پژوهش به توضیح سازوکارهای تأثیرگذاری تلفن همراه بر پنهان‌کاری زوجین در جامعه جامعه آماری پرداخته شد.

در چارچوب نظریه جورج زیمل، زن و شوهر به‌عنوان گروه پایدار دوفره، ساختاری را تشکیل می‌دهند که مبتنی بر کنش متقابل و بی‌میانجی است. بنابراین ورود عضو سوم می‌تواند تأثیر گوناگونی را بر این ساختار وارد کند. هرچند خود زیمل از پدیده تلفن همراه و تأثیراتش بر این گروه دوفره سخنی به میان نمی‌آورد، ولی به‌عنوان اساس تحلیل می‌توان این‌گونه استنباط نمود که پدیده نوپا و فراگیر تلفن همراه و تأثیر آن در روابط زوجین می‌تواند به صور مختلفی بروز پیدا کند. همان‌طور که در چارچوب نظری این پژوهش بیان شد، ورود این عنصر سوم می‌تواند هم موجب تقویت روابط و هم تضعیف و تزلزل آن شود؛ یعنی اینکه در صورت استفاده با محتوای درست در خانواده موجب تقویت و همبستگی روابط زوجین می‌شود، ولی در صورت کم‌شدن وابستگی اجتماعی و آزادی فزاینده فرد و استفاده نامناسب از تلفن همراه، این فن‌آوری جدید می‌تواند تأثیر مخربی بر روابط زوجین بر جای بگذارد. تلفن همراه به دلیل امکانات گسترده‌ای که دارد و قدرت منفی بالقوه‌اش با ویژگی اشاره‌شده فوق می‌تواند موجب

کاهش اعتماد بین زوجین گردد و همچنین با افزایش شک و تردیدی که در خانواده ایجاد می‌کند، میزان پدیده پنهان‌کاری را در روابط زوجین بالا ببرد. همان‌طور که گیدنز عنوان نموده است، وسایل ارتباط جمعی در عصر و زمانه مدرن، موجب «ورود سرزده رویدادهای دوردست به دنیای ذهنی و فکری مردم» شده‌اند که تلفن همراه این کارکرد را به مراتب قوی‌تر و سریع‌تر از دیگر وسایل ارتباط جمعی دارد و به انجام می‌رساند. با توجه به نظر گسر، نحوه استفاده از تلفن همراه با در نظر گرفتن زمان و مکان استفاده، قدرت بالقوه‌ای در ایجاد پدیده پنهان‌کاری و پایین‌آوردن اعتماد بین زوجین دارد، روندی که سرانجام آن، کاهش تفاهم و درک متقابل، بی‌اعتنایی و عدم‌ارضای خواسته‌ها و انتظارات همسر است. یقیناً با این تأثیرات می‌توان پیش‌بینی نمود که چه بر سر این نهاد اساسی جامعه خواهد آمد.

پیشنهادات

با توجه به تأثیر انکارناپذیر کاربرد تلفن همراه در زندگی امروزی و بر اساس یافته‌های این پژوهش چند راهکار کاربردی برای کاستن از اثرات منفی تلفن همراه به زوجین پیشنهاد می‌شود:

- (۱) حذف رمز تلفن همراه یا گفتن رمز آن به همسر تا جایی برای شک و تردید باقی نماند.
- (۲) توصیه می‌شود زوجین در استفاده از امکانات تلفن همراه (مانند پیام کوتاه، نام‌گذاری مخاطبان و صدای اعلام پیام کوتاه و ...) شفاف عمل کنند تا همسر دچار شک و دودلی نشود. مثلاً این سؤال به وجود نیاید که چرا همسر از امکانات تلفن همراه خود در حالت بی‌صدا استفاده می‌کند.
- (۳) زوجین دنبال جای خلوت‌گشتن برای پاسخگویی به تلفن همراه خود را کنار بگذارند.
- (۴) زوجین حساسیت دست‌زدن همسر به تلفن همراهشان را یا کنار بگذارند یا اصرار ایشان بر این امر را با شفاف‌سازی از بین ببرند.
- (۵) با توجه به نظریه زیمل، زوجین تلاش نمایند نشان دهند تلفن همراه وسیله‌ای است که باعث می‌شود بیشتر و بهتر در دسترس همسر خود باشند و با این کار با استفاده از تلفن همراه موجب تقویت رابطه شوند، نه تضعیف آن.

منابع

- آزاد ارمکی، تقی؛ کمالی، افسانه (۱۳۸۳) اعتماد، اجتماع و جنسیت: بررسی تطبیقی اعتماد متقابل در بین دو جنس. *مجله جامعه‌شناسی ایران*، شماره ۲، دوره پنجم، صص ۱۳۲-۱۰۰.
- ادیبی سده، مهدی؛ رشیدی، محمود (۱۳۸۹) زیمل (پرسه‌زنی خوشه‌چین). *فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی-واحد شوشتر*، سال چهارم، شماره نهم، تابستان ۸۹، صص ۷۲-۵۱.
- دیلینی، تیم (۱۳۸۸) *نظریه‌های کلاسیک جامعه‌شناسی*. ترجمه بهرنگ صدیقی و وحید طلوعی، تهران: نشر نی، چاپ دوم.
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۰) *مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده*. تهران: انتشار سروش.
- غیاثوند، احمد (۱۳۹۰) *کاربرد آمار و نرم افزار spss در تحلیل داده‌ها*. تهران، نشر لویه، چاپ چهارم.
- فرجاد، محمدحسین (۱۳۷۷) *بررسی مسائل اجتماعی ایران*. تهران: انتشارات اساطیر.
- کازنو، ژان (۱۳۸۴) *جامعه‌شناسی وسایل ارتباط جمعی*. ترجمه باقر ساروخانی و منوچهر محسنی، تهران: انتشارات اطلاعات، چاپ هشتم.
- کرلینجر، فردریک (۱۳۹۳) *مبانی پژوهش در علوم رفتاری*. ترجمه حسن پاشا شریفی و جعفر نجفی زند، تهران: انتشارات آوای نور، چاپ هشتم.
- کوزر، لوئیس (۱۳۸۷) *زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی*. ترجمه محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی، چاپ چهاردهم.
- کی‌نیا، مهدی (۱۳۷۳) *عوامل اجتماعی مؤثر بر طلاق*. نشر مطبوعات دینی.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۹۳) *تجدد و تشخیص: جامعه و هویت شخصی در عصر جدید*. ترجمه ناصر موفقیان، تهران: نشر نی، چاپ نهم.
- _____ (۱۳۹۲) *جامعه‌شناسی*. ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی، چاپ بیست و هشتم.
- منطقی، مرتضی؛ دین‌پرور، احسان (۱۳۹۱) *شکل‌گیری هویت پنهان در کاربران تلفن همراه و اینترنت. فصلنامه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، سال سوم، شماره دوم، زمستان ۹۱، صص ۲۶-۵.
- منطقی، مرتضی (۱۳۸۹) *بررسی چگونگی کاربری دختران و پسران دانشجویان از امکانات جانبی تلفن همراه. فصلنامه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، سال اول، شماره دوم، زمستان ۸۹، صص ۱۲۸-۹۵.

- موسوی، سید کمال‌الدین؛ موسوی، سید علی (۱۳۹۲) تحلیل روابط بین الگوهای استفاده از تلفن موبایل و اعتماد زوجین. *جامعه‌شناسی ایران*، شماره ۳، دوره ۱۴، پاییز ۹۲، صص ۵۱-۳۱.
- موسوی، سید کمال‌الدین (۱۳۸۹) *قدرت اجتماعی موبایل*. تهران: نشر بهینه فراگیر، چاپ اول.
- Batista, E. (2011) "Cell phones: The marriage buster", Retrieved from www.wired.com/gadgets/wireless/2002/06/53452.
- Elliott, A. & Lemert, C. (2006) "The New Individualism: The Emotional Costs of Globalization", London & New York, Routledge.
- Fortunati, Leopoldina (2001) "The mobile phone: new social categories and relation", University of Trieste.
- Geser, H. (2007) "A very real virtual society: some macro sociological reflections on "second life", Switzerland: Inc. sociology at the university of Zurich.
- Geser, Hans, (2004) "Towards a sociological theory of the mobile phone, in sociology in Switzerland", sociology of the mobile phone, Online publications, Zuerich.
- Giddens, A. (2001) "Sociology", Cambridge, Polity Press, 4th edition.
- Ling, R. (2004) "The mobile connection: the cell phone's impact on society" San Francisco: Morgan Kaufman Pub.